

Regalar llibres és oferir mons d'aventura i saviesa

assaig

L'art d'agitar idees

ALICIA TOLEDO

ASSAIG com a gènere literari modern té l'origen en el Renaixement. Encara que ja es practicava des de Plató fins a Séneca, entre altres, el seu model paradigmàtic cal cercar-lo en la figura del filòsof francès Montaigne i, més concretament, en la seua obra *Essais* (1580).

L'assaig, però, el més jove dels gèneres literaris, té uns límits imprecisos i allò que el separa i, alhora, l'emparenta amb la resta de gèneres és difícil de concretar amb exactitud. Si bé es tracta d'un gènere obertíssim, és possible, tanmateix, establir un marc mínim que el situa en el terreny de les opinions personals i generals, marcat per la visió original del tema, la brevetat i el llenguatge treballat d'acord amb les exigències literàries i les de la pròpia personalitat de l'autor. Aquest tipus d'assaig, però, té el seu punt àlgid en la primera meitat del segle XX, quan, a Europa, arriba a ser un gènere tan important com la novel·la i tot seguit, a partir dels anys cinquanta, entra en crisi. Al nostre país, però, la figura de Joan Fuster constitueix, en aquest sentit, una excepció com a representant exemplar de l'assaig literari tradicional i heretici del pensament de Montaigne. No farlem un gra massa, doncs, en dir que Joan Fuster ha estat un dels assaïstes autònoms més excel·lents del segle que ara té més escola entre els dies. És

riusaire— i unes propostes de treball força substancials, a càrrec d'Àlvaro Crespo.

Arribats en aquest punt de l'article, el lector haurà copsat el caràcter eminentment obert dels gèneres assaïstics a què ens hem referit més amunt. Les estructures que vehiculen el pensament en forma d'assaig poden ser ben diverses i si fins el moment hem parlat d'epistolari, estudi multidisciplinar, multicultural d'articles o aforismes, ara, de la mà de l'escriptor Ferran Soldevilla ens internem en el camp memorialístic. *Diària de l'exili i el retorn*, publicat recentment per 314, recull les anècdotes que l'escriptor i historiador barceloní va prendre durant la segona meitat dels anys quaranta i cinquanta. Aquests ocurrences, de gran vàlua literària, malgrat el seu caràcter de notes preses al vol, constitueixen un interessant document històric. Cal destacar la bellíssima narració del viatge pel País Valencià. *Memòries índies*, de l'editorial Afers, és el títol de l'autobiografia del melga, historiador de la ciència i poeta Felip Cid. I sense abandonar el tòpic més subjèctiu, ens trobem amb *Diària de la frontera*, de l'escriptor i columnista Alfons Cervera, publicat per Rialta Editors, una selecció de les columnes periodístiques aparegudes en aquest diari al llarg dels últims anys. En l'àmbit de les trajectòries vitals i públiques, Afers prepara un acurat estudi del barceloní

Epistolari

El IV volum de la

«Correspondència» de

Joan Fuster aplega les

cartes intercanviades

amb els tres filòlegs

valencians més

importants del segle XX

Pere Corominas i Montanya, destacat polític, advocat, escriptor i economista. Fel i fet, un personatge polifacètic, sovint oblidat i que forma part de la història de la Catalunya dels segles XIX i XX. Aquest assaig és el resultat de la memòria de doctorat del també barceloní Santiago Izquierdo Ballester.

Es requereix, avui dia, que una part dels assaigs publicats tinguen l'origen en treballs d'investigació doctoral. Aquest fet venen contrariat amb el desplaçament de l'assaig més humanista i individualista, durant la segona meitat del segle XX, a causa de la imposició creixent de la investigació acadèmica feta en equip —al si de les universitats— i que es tradueix, en la majoria de les ocasions, en obres monogràfiques. Ara, amb la pujança dels treballs doctorals, les editorials semblen no dubtar en aprofitar aquest nou fió, i els investigadors, d'altra banda, es valuen especialment a donar a conèixer el seu treball. És el cas també d'Àlvaro Crespo, amb l'assaig de l'últim premi octubre d'assaig de l'editorial 314, *Après la mort. Un viatge amb Sant Vicent Ferrer al més enllà medieval*, de l'historiador valencià Albert Toldrà, que, en un primer moment, també va ser concebut com a treball doctoral. El llibre de Toldrà constitueix una revaluació aproximada als complexos conceptes teològics que bastiren la doctrina vicentina. I ho fa a partir

oien envers el món vegetal i les seues virtuts, tot adobat amb cites literàries, poemes i cançons populars.

En el camp de l'assaig de temes literaris i filosòfics, l'editorial Pre-Textos ofereix, en aquests dies, un nombre considerable de títols. Tots ells són llibres d'una excel·lent qualitat literària i editorial. Sense dubte, el *seuor feto* ha esdevingut un elipne inequívoc d'aquesta casa. Cosa que es fa, més i més palpable, en les peces de la col·lecció *Textos y pretextos*. I dic palpable perquè el disseny exquisit d'aquests llibres no entra només pels ulls, sinó també pel tacte. Fel i fet, la textura tan pacífica del seu paper ens produeix, en prendre-lo entre les mans, un lleu abonament. I és aquestes que ens adonem que cada llibre d'aquesta col·lecció és quasi una carícia. La joia més preuada de la temporada és *Anatomia de la paraula*, una antologia del recentment traspasat José Angel Valente, a cura de Nuria Fernández Guesada, que ofereix una selecció de textos poètics, narratius i assaïstics que el propi autor va realitzar del conjunt de la seua obra escrita entre 1953 i 2000. Aquesta antologia va acompanyada d'una entrevista, segurament, una de les últimes que va concedir. També permet llegir tot un seguit de reflexions sobre el seu món literari, escrites per Claudio Rodríguez Per, Juan Goytisolo, Andrés Sánchez Robayna o José Luis Pardo, entre altres.

En l'àmbit també de la crítica i l'estudi literari, una altra col·lecció especialitzada és Arguments, de Tàndem Edicions, que proposa *Polifonia de la subversió. La veu col·lectiva de Vicent Andrés Estellés*, del professor de llengua i literatura catalana Domènec Meixó, un treball que pretén recobrar l'obra del poeta de Burjassot, de la manca d'aproximació crítica, en termes acadèmics —tret de casos excepcionals—. La intenció del llibre és, però, doble: demostrar l'instint subversiu de la poesia d'Estellés i assenyalar la seua coincidència amb altres escriptors catalans pel que fa al tema de la nació. Seyla Benhabib presenta també en la col·lecció Arguments, *Diversitat cultural, igualtat democràtica. La participació política en l'era de la globalització*, on analitza la política de la identitat en les noves condicions del món globalitzat. Arguments constitueix, en aquest sentit, una aposta clara i sense embuts per la qualitat i el compromís.

I pel que fa a l'assaig filosòfic, destaquen les obres dedicades a Nietzsche, en el centenari de la mort, que se celebrà el 2001. Pre-Textos publica *Como un ángel frío. Nietzsche y el cuidado de la libertad*, de Germán Cano, i *El pensador en escena. El mabonismo de Nietzsche*, de Peter Sloterdijk. L'editorial Diàlogo s'estranya en la publicació en català amb *Sobre veritat i mentira en sentit extramoral*, una traducció de l'obra del filòsof alemany, que s'acosta molt a l'estil de manual escolar per les propostes didàctiques que incorpora. Alejandro Archiles, Juan José Ruiz Cortina i Vicent Vilana Taix han preparat l'edició i la traducció ha anat a càrrec de Joan B. Llineres Chover.

Hom vist, per tant, uns diferents moltes per on transita el pensament en forma d'assaig. Per sota de tots ells traspuja, però, la voluntat d'elevar l'aproximació crítica

Si parlem, però, de personatges insignes valencians, el *viatge Borja* és de referència obligada. També ho és el llibre *Et Borja. Família i rita*, de l'escriptor i antropòleg Joan Francesc Mira, editat per Bromera en català i en castellà. Aquest llibre de luxe, de grans dimensions i carregat d'esplèndides il·lustracions, tracta de recuperar per al gran públic el nom valencià més universal de tots els temps.

Just cent anys després de l'espendor dels Borja, a principi del segle XVI, un altre valencià universal, Joan Lluís Vives, s'engal·lona en un dels màxims representants de les idees de l'humanisme que amaven el sensament europeu d'aquell moment, juntament amb Tomàs Moro i Erasme de Rotterdam. La referència a Vives ve al cas del llibre *De Civilitate: escrits i dansa sobre l'humanisme*, publicat per la Universitat de València. Un original volum il·lustrat, a cura d'Alfonso Salazar, que inclou un

Giorgio Agamben, publicat per Pre-Textos, i *Los arquetipos españoles*, de Murray Bookchin, de l'editorial Numa, són dos llibres que s'endinsen també en el passat europeu, per bé que en un passat molt més recent. Patien d'història, però, per damunt de tot, de la importància de la memòria històrica i de la nostra responsabilitat en mantenir-la viva.

Els llibres que presenta l'editorial la Xara ens parlen d'una història molt més propera, tant en el temps com en l'espai. Cal destacar dos títols curiosos: *València al límit. La ciutat davant l'epidèmia de grip de 1918*, de Manuel Martínez, o *Fam, malaltia i mort. Alacant i la febra groga de l'any 1804*, de Mercedes Pascual Artigas. També de la Xara, per bé que en un to menys catalanista, *La ciutat i els costums*, de Josep E. Gongga i Colomina, constitueix una magnífica aproximació a la vida quotidiana de la Ciutat del XIV. Però, en un altre de

Acadèmia
i Nocturns

<http://www.uv.es/~recull/dia5/tu109.jpg>

amb un altre aspecte d'aquests dos enfocaments diferents.

Perquè, però, el Fuster assagista, Bromera ha publicat en la col·lecció *Biblioteca Joan Fuster* una aproximació didàctica als afonismes fusterians que inclou una atractiva introducció —amb una entrevista figurada a Fuster— afo-

coso sumari i volums que ens han pervingut fins els nostres dies, de la iconografia medieval, de les referències a autors literaris coetanis i també dels nombrosos estudiosos que han tractat la representació del més enllà medieval (Le Goff, Georges Minois, Carlo Ginzburg, Norman Cohn i llibre...).

La iniciativa aplega artistes i intel·lectuals de la talla de Martí Domínguez, Vicent Josep Escartí, Enric Sòria i Santiago Sempere per relacionar el voltant del pensament humanista.

Lo que queda de Auschwitz, de

costums i de costumaris, no podem deixar d'omenar *Costumari Bolànic* (2), de Joan Pellicer, editat per Bulent, que completa el febrils recorregut per les comarques centrals, i ja en el primer volum, per tal de descobrir la base a que els nostres majors custo-

ria racional del llibre extamen. Aquesta voluntat la trobem, d'una manera o altra, present en totes les obres que hem anat esmentant i amb què les nostres edicions donen la benvinguda al nou segle. I prova d'èxit són l'esperit crític i personalíssim que les anima. □